

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

Ecce, carissimi!

Ezzel a megszólítással kezdődik az ádventi vasárnapi misékhez kapcsolódó processziós antifónánk. Processziós, azaz körmeneti — a szó valódi értelmében. A hívő lélek ünnepléséhez mindig is hozzátartozott és hozzátartozik a körmenet, ha gyakorta nem is az egész nép, hanem csak a papság és az aszisztencia részvételével. Így az egyházi év kezdetén, advent első vasárnapján is külön körmenettel kezdődött a mise szertartása, mely az elközelgő Messiásra való várakozást tette ünnepélyesebbé. E szertartáshoz kapcsolódó énekünk a történelem folyamán meglehetősen kalandos utat járt be. Az *Ecce carissimi* eredetéről csak feltételezések vannak: Bruno Stäblein szerint a szövegben található vocativusok („megszólító-mód”) és az olyan szófordulatok, mint a „cum magno affectu” (nagy szenvedéllyel), továbbá a zenei-stilisztikai jellemzők alapján valószínűsíthető a gallikán eredet. A középkor folyamán Észak-Franciaországban volt a legelterjedtebb, azonban egész Nyugat-Európában hamar megszűnt használata. Magyarországra vezető útját nem lehet pontosan nyomon követni — a térítések játszottak ebben nagy szerepet —, de Nyugat-Európával szemben itt a középkor végéig fennmaradt. Erről három forrásunk is tanúskodik. Az egyik az Egri Ordináriuskönyv, melyben ugyan a dallamot magát nem találjuk, de a hozzá tartozó szertartás leírását annál részletesebben — megjegyezzük, hogy e műfajlag (funkció és dallamszerkezet szempontjából) antifónának tekintendő tételt rezponzoriális előadásmódja miatt e középkori szöveg rezponzóriumnak írja le: „Az adventi processzióhoz énekeljék az *Ecce carissimi* rezponzóriumot, az *Ut videatis immortalis* részig. Akkor tartson szünetet a succentor [énekvezető-helyettes], s a szünet után fejezze be a rezponzóriumot (ti. főrészét). Ezután két korátor [előénekes] a Szent Kereszt-oltár előtt [a nép oltára a templom közepén], a klérussal szembefordulva énekelje a verzikulust [verzust]: *Ecce mater nostra*. Amikor harmadszor éneklük: *venite*, forduljon az egész processzió a kórus [szentély] felé, s belépve énekeljék a succentor által elkezdve: *ut videatis*” (Egri Ordinárius, Kandra Kabos 1905. 4. oldal; idézet a *Magyarország zenei története* I. kötetéből, 407–409. o., lábjegyzet).

A dallamot két helyen is megtaláljuk, mindkettő a zágrábi székesegyházi hagyományból (kalocsai érsekség), az MR 10-es számú Zágrábi Intonárium 4^r-4^v oldalain és az MR 108-as számú Zágrábi Processzionále 4^v-5^r oldalain

maradt fenn. A két dallam —kisebb módosításokat nem tekintve— lényegében azonos (csupán a repetenda zárómelizmája bővebb az MR 10-ben), annak ellenére, hogy a két forrást csaknem két évszázad választja el egymástól: az intonárium XV., a processzionále pedig XVII. századi. E két forrásban lényegesen kevesebb utalást találunk a szertartás rendjére, egy lényeges dolgot azonban —mely eltér az Egri Ordináriustól— mindkettő említ: a verzust a zágrábi székesegyházban gyerekek énekelték, arccal a püspök felé.

Az antifóna zeneileg a processziós anyag ősi rétegéhez tartozik. Alig lép ki a 2. tónus adta lehetőségek kereteiből, mégis egy-egy ponton —főként a ref-rében— alkalmazkodik a „cum magno affectu”-hoz. Szövegében összekapcsolódik az úrjövet két értelme: a gyermek Üdvözítő várása és az eszkatologikus úrjövet, tehát a másodszor is eljövő Messiás, melyre a hívő nép, az Egyház mint a vőlegényre várakozó menyasszony (a tíz szűz hasonlata a szövegben), magát felkészítve várakozik. Az Isten ember felé és az ember Isten felé irányultsága tehát dinamikus mozgásban kapcsolódik össze. Az MR 108-as processzionále 1697-ben íródott (retrospektív, tehát a középkorra visszautaló forrás), ami azt jelzi, hogy a tétel a középkoron túl is használatban volt.

A XIX. század óta új szokás terjedt el az adventi misék elején: az adventi koszorú gyertyáinak meggyújtása. Ehhez a szokáshoz is alkalmazható az *Ecce carissimi* rezponzorium, mely egy ügyesebb szköllával eredeti formájában is előadható. Kottáját a „Magyar Gregoriánium” című kötetben az 1. szám alatt lehet megtalálni, mely az MR10-es kódex dallamának átírása. A tétel a „Magyar Gregoriánium” lemezsorozat 2. lemezén hangzik fel. Szerényebb keretek között is előadható a „Népénekár” *Íme kedveseim* tétele (13. szám), mely egy 5. tónusú antifóna-dallamra alkalmazza a középkori tétel fordítását.

Csomó Orsolya

Utam az orgonához

Nagy ajándéknak tartom, hogy falun nőhettem fel, s ott is szinte a templomunk árnyékában. Ma is magamban hordozom mindazt a szépséget, amelyet azáltal tapasztaltam meg, hogy egyházközségünk élte az egyházi évet.

Milyen boldog voltam, amikor a plébános úr meghívott a ministránsok közé és naponta szolgálhattam az oltárnál! Felejthetetlenek számomra falunk húsvéti ünnepei, s ezek mélységes jelei: a lábmosás szertartása, az oltárfosztás, a nagycsütörtöki virrasztás, a szent kereszt megcsókolása, a szentsír őrzése, a húsvéti éjszaka fényei, a feltámadási körmenet... Az ízes falusi passiónak —amelyet a férfiak énekelték érces hangjukon, s amelybe mindenki bekapcsolódott— drámaian elevenítő ereje volt. És még sok kegyelmi esemény, találkozás, hangulat, érzelem, hang, kép, illat van ott a szívemben, amelyek az egyházi év körforgásában végigkísértek, s amelyek mégis mindig új és új módon jelentkeztek életemben.